

Литвиненко А. І. Леонід Лісовський: митець і його родинне оточення у просторі культури регіону / А. І. Литвиненко // Митець і його творчість у просторі сучасної культури // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2012. – С. 65-67.

Литвиненко А. І.

м. Київ

УДК 78 (477.53) «18»

**ЛЕОНІД ЛІСОВСЬКИЙ: МИТЕЦЬ І ЙОГО РОДИННЕ
ОТОЧЕННЯ У ПРОСТОРИ КУЛЬТУРИ РЕГІОНУ**

На матеріалі спогадів Леоніда Лісовського «Десять лет в Полтаве...» розкрито родинні зв'язки композитора, які сформувалися на теренах культури регіону, а також виявлено їх вплив на становлення особистості митця.

Ключові слова: Леоніда Лісовський, «Десять лет в Полтаве...», родинні зв'язки, регіональна культура.

Діяльність творчої особистості в широкому історико-культурному контексті системно, і вже традиційно, вивчається у науковій літературі, особливо крізь призму соціально-політичних, економічних, ідеологічних факторів.

Проте й досі поза увагою дослідників залишається роль родинних зв'язків у становленні митця, не охарактеризовано їхній вплив на його діяльність, а також, опосередковано, – і на загальні процеси культуротворення.

Перебуваючи у певному географічному просторі й відповідних соціальних умовах, особистість упродовж життя творить культуру своєї території. Занурюючись у культурну атмосферу певного регіону, митець відчуває на собі його соціокультурний вплив і сам здатен впливати на нього результатами своєї творчості.

Виняткова роль у цьому процесі належить родинному оточенню митця, яке впливає на його долю, формує як особистість, спрямовує діяльність та визначає рівень творчої самореалізації [2, 3].

Досліджуючи внесок у культурний розвиток Полтавщини окремих постатей, варто взяти до уваги і систему їхніх родинних зв'язків.

На початку ХХ століття у Полтаві розпочав свою творчу і професійну діяльність український і російський композитор Леонід Лісовський (1866–1934). Упродовж десяти років він був не лише свідком, а й активним учасником багатьох культурних, соціальних подій та мистецьких акцій у Полтаві, про що детально виклав у своїх щоденниках-спогадах [4].

Незважаючи на те, що особистість Л. Лісовського заслуговує на окрему увагу, особливий інтерес для дослідження становить культурне оточення композитора, більшість представників якого перебувала з ним у родинних стосунках. Це діячі з різних сфер культури: музиканти, художники, педагоги, письменники, науковці, навіть державні службовці. Зауважимо, що їхня діяльність здобула визнання далеко за межами не лише Полтави, а й Російської імперії [5].

Серед найвідоміших – представники родин Вернадських, Зарудних, Старицьких, Бенуа, Кавосів (сестра дружини Лісовського – відома художниця Катерина Зарудна-Кавос), Іпполітови-Іванови, Васькови, Черепніни, Короленки, Любощинські, Бакуніни, Ахшарумови, фон Бремзен, Лансере, Верещагіни, Ранхнер, Черткови, Гревс, Арендт, Жедринські, Ільїни, Ефрон, Брюллови та ін.

Безпосередньо до родинного оточення композитора належали: перша дружина Лісовського, Варвара – донька відомого державного діяча, сенатора Сергія Івановича Зарудного. Його сестра, Марія, була дружиною полтавського дворянина, сенатора Єгора Старицького. Донька Є. Старицького Наталя, – дружина відомого діяча науки Володимира Вернадського, представника родової гілки Вернадських-Короленків, яка стала хрещеною доньки Леоніда та Варвари Лісовських – Наталії.

У Полтаві Л. Лісовський тісно спілкувався з родиною адвоката Петра Васькова (одна з його доньок була дружиною брата диригента Дмитра Ахшарумова, колеги Л. Лісовського). П. Васьков зіграв велику роль у стосунках між численними членами родини. Зокрема, саме він загітував Л. Лісовського приїхати працювати до Полтави, також у його домі проживав останні роки брат Леоніда Лісовського – Олександр.

Усі вище згадувані сім'ї були надзвичайно тісно пов'язані між собою, простежується кількаразове перетинання генеалогічних гілок через укладання шлюбів. Окремі найвизначніші представники цих родин склали особливу родинну когорту, у межах якої діяли й чітко простежувалися характерні родинні традиції. Одним із основних принципів родинних взаємовідносин було надання різного роду підтримки: це й матеріальна допомога, сприяння працевлаштуванню, поради у науковій чи кар'єрній діяльності, здійснення різноманітних рекомендацій, політичного захисту тощо. У цьому зв'язку також величезне значення мав вплив старшого покоління на духовне й культурне становлення молодшого.

Уже зараз можна сказати, що саме статус родичів відігравав для представників зазначеної родинної когорти ключову роль, забезпечуючи між ними активну взаємодію на всіх рівнях – особистому, творчому, науковому, діловому. Свого часу В. Вернадський надавав великого значення родинним зв'язкам і визнавав особливу роль родинного кола, до якого сам належав. Про це вчений неодноразово писав у своїх щоденниках, намагався скласти генеалогічне дерево основних гілок роду, планував у майбутньому написати книгу про Зарудних, Старицьких, Вернадських та кількох інших близьких родин [1].

Активне спілкування, тісні творчі, ділові, професійні стосунки сприяли безперервному культурному обміну між членами родин, навіть незалежно від їх місця проживання і діяльності у майбутньому. Зауважимо, що родинне оточення Л. Лісовського налічує десятки родин і сотні осіб, які проживали й працювали не лише у Полтаві, а й Харкові, Петербурзі та інших містах

імперії і зарубіжжя. Поза сумнівом, що багато творчих досягнень композитора було здійснено саме під стимулом родинного впливу і його традицій.

Після революції більшість представників родинного оточення Л. Лісовського емігрувала, попри те їхнє спілкування і творча співпраця у різних галузях науки й культури не переривалися.

Аналізуючи оточення Л. Лісовського, можна скласти уявлення не лише про культурне життя і творчі процеси у межах Полтавщини, а й виявити ті соціокультурні зв'язки й тенденції культурного обміну, які продовжували розвиватися далеко за межами регіону і мали безпосередній вплив на функціонування культурного ландшафту цілої епохи.

Запропонований концепційний підхід в аналізі творчої діяльності митця дозволить розширити спектр наукової проблематики регіональних культурологічних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вернадский В.И. Дневники 1895–1941. – В 2 кн. / Отв. ред. В.П. Волков. – Кн. 2. 1939–1941. – М. : Наука, 2006.
2. Глотов М.Б. Поколение как категория социологии / М.Б. Глотов // Социологические исследования. – 2004. – № 10. – С. 42–48.
3. Ильин И.А. Путь к очевидности / И.А. Ильин // Мыслители XX века. – М. : Республика, 1993. – С. 240–290.
4. Лисовский Л.Л. Десять лет в Полтаве (1899–1909). Из дневников и воспоминаний: В 10 вып. – 1890–1899.– Вып. II.–IV. // Институт рукописи НБУ им. В. Вернадського. Ф. I-39631.
5. Литвиненко А. І. Музична культура Полтавщини ХІХ – початку ХХ століття в аспектах регіонального джерелознавства : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.01 «Теорія та історія культури» / А. І. Литвиненко; Нац. музична академія України ім. П. І. Чайковського. – К., 2006. – 207 с.